

Małgorzata Siemież
Instytutu Pedagogiki
Wydział nauk Historycznych i Pedagogicznych
Uniwersytet Wrocławski

Drogi polskiej biblioterapii

Paths of polish Bibliotherapy

Abstrakt

W niniejszym referacie, autorka proponuje refleksję nad rozwojem polskiej biblioterapii. Zatrzymuje się nad jej kolejnymi etapami, ukazując coraz większą jej popularność. Jako przykład realizacji działań biblioterapeutycznych przedstawia Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu oraz Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne. Udowadnia również potrzebę kształcenia biblioterapeutycznego prezentując koncepcję studiów arteterapii.

Słowa kluczowe

biblioterapia – edukacja – Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne – Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu – biblioterapia Polska

Abstract

In this paper, the author proposes a reflection on the development of the Polish bibliotherapy. Author concentrates on the subsequent stages, showing its growing popularity. As an example of the implementation of bibliotherapy activities Author presents Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy in Wrocław and the Polish Society of Bibliotherapy. Author proves the need of bibliotherapeutic education and presents a concept of art therapy studies.

Keywords

bibliotherapy – education – Polish Society of Bibliotherapy – Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu – bibliotherapy Poland

Mówiąc o drodze polskiej biblioterapii należy wspomnieć o ważnych fazach jej rozwoju:

- 1) lata 30-te XX wieku – nową dyscypliną zainteresowały się środowiska medyczne i bibliotekarskie, zaczęto dążyć do stworzenia podstaw prawnych dla funkcjonowania bibliotek szpitalnych;
- 2) przełom lat 40-tych i 50-tych XX wieku – okres odbudowy polskiego szpitalnictwa. Coraz więcej uwagi poświęcano kształceniu kadr medycznych, ale dla biblioterapii jako dyscypliny z pogranicza psychologii, pedagogiki i medycyny zabrakło miejsca w tych programach;

- 3) lata 60-te – wyodrębnienie trzech ważnych dla biblioterapii ośrodków:
 - a) Kraków, gdzie bibliotekarka Danuta Gostyńska, w Klinice Chorób Wewnętrznych, stworzyła system katalogów przystosowanych do potrzeb czytelnika chorego, dokonała klasyfikacji literatury uwzględniając potrzeby ludzi chorych, napisała piękną książkę o terapeutycznej roli literatury „Terapia wielkiego ładu”,
 - b) Wrocław, gdzie zagadnieniami biblioterapii zajmowała się Wanda Kozakiewicz, wieloletni pracownik bibliotek szpitalnych. Była autorką pierwszego opracowania metodycznego dla bibliotekarzy szpitalnych pt. „Biblioteka szpitalna dla pacjentów” oraz „Czytelnictwo chorych”,
 - c) Opole, gdzie Janina Kościów poświęcała wiele uwagi kształceniu bibliotekarzy i podnoszeniu ich kwalifikacji.

Warto też wspomnieć, że w Poznaniu, profesor Wiktor Dega z Akademii Medycznej, twórca modelu polskiej rehabilitacji, widział konieczność obecności bibliotekarza w zespole rehabilitacyjnym

- 4) lata 70-te – przystąpiono do współpracy bibliotek publicznych z bibliotekami szpitalnymi, organizowano szkolenia dla bibliotekarzy. W 1972 roku w Warszawie odbyła się „Konferencja poświęcona zagadnieniom biblioterapii oraz czytelnictwa chorych.” Współorganizatorem Konferencji obok Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich było Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej, Polskie Towarzystwo Szpitalnictwa oraz Związek Zawodowy Pracowników Służby Zdrowia. Głównym tematem była organizacja bibliotek szpitalnych w Polsce;
- 5) początek lat 80-tych – to kryzys ekonomiczny. Pogorszyła się baza materialna bibliotek szpitalnych, obniżyła liczba księgozbiorów. Niepokoje społeczne, zagrożenia wynikające z tego dla zdrowia psychicznego spowodowały falę ponownego zainteresowania problematyką biblioterapii. W 1981 roku, na konferencji naukowej w Łodzi, odbyło się posiedzenie Sekcji Bibliotek Szpitalnych SBP, na którym Wanda Kozakiewicz przekazała funkcję przewodniczącego Franciszkowi Czajkowskiemu, reprezentującemu Polskę w IFLA (Międzynarodowa Federacja Stowarzyszenia Bibliotekarzy). Franciszek Czajkowski, jako współorganizator Ośrodka Metodyczno – Informacyjnego Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych przy Książnicy Miejskiej w Toruniu, wiele przyczynił się dla spraw niepełnosprawnych i biblioterapii. „...ośrodek toruński stał się nieformalnym centrum polskiej myśli biblioterapeutycznej.”¹

W kolejnych latach, pomimo nie najlepszej kondycji polskiego szpitalnictwa, dąży się do szkolenia specjalistów biblioterapeutów. Widzi się także konieczność stosowania biblioterapii poza leczeniem zamkniętym, w bibliotekach publicznych, szkołach i placówkach opieki społecznej.

¹ I. Borecka (1992). Biblioterapia – nowa szansa książki. Olsztyn 1992 s.25

W 1984 roku, z inicjatywy profesor Laury Wołowickiej, kierownika Katedry Pielęgniarstwa Klinicznego i Rehabilitacji oraz Kliniki Anestezjologii i Intensywnej Opieki Medycznej, został wprowadzony na Wydział Pielęgniarstwa Akademii Medycznej w Poznaniu przedmiot: Kulturoterapia.² W ramach tego przedmiotu, jak pisze profesor Wita Szulc, prowadzone są:

- „zagadnienia teoretyczne związane z pojęciem kultury, działalności kulturalno-oświatowej i kulturoterapii,
- funkcja sztuki w życiu człowieka,
- terapeutyczne możliwości sztuki,
- estetoterapia i arteterapia,
- muzykoterapia,
- biblioterapia oraz organizacja czytelnictwa chorych i niepełnosprawnych,
- szpital (sanatorium) jako miejsce działalności kulturoterapeutycznej”.³

W 1985 roku Ministerstwo Kultury zgodziło się na otwarcie eksperymentalnej specjalizacji biblioterapeutycznej w Państwowym Pomaturalnym Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu. Studium działa w systemie szkolnictwa artystycznego, podlega Departamentowi Szkolnictwa Artystycznego i Edukacji Kulturalnej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Centrum Edukacji Artystycznej w Warszawie. Jest humanistyczno-artystyczną, dwuletnią, pomaturalną szkołą zawodową. Prowadzi kształcenie w trybie stacjonarnym i zaocznym na dwóch wydziałach: Animatorów Kultury i Bibliotekarskim. Na Wydziale Animatorów Kultury prowadzone są specjalizacje w systemie stacjonarnym w zakresie: animacji społeczności lokalnych, arteterapii, filmu, pantomimy, tańca i teatru. Na Zaocznym Wydziale Bibliotekarskim kształcą się bibliotekarze i bibliotekarze-biblioterapeutów (do 2012 roku kształcono również w trybie stacjonarnym) a na Zaocznym Wydziale Animatorów Kultury – są trzy specjalizacje: arteterapia, film i animacja społeczności lokalnych. Program nauczania przewiduje 2100 godzin, w tym 870 godzin przeznaczonych jest na specjalizację. Nauka w Studium kończy się obroną pracy dyplomowej, którą słuchacze przygotowują na II roku. Absolwenci Studium otrzymują dyplom z tytułem zawodowym animatora kultury lub bibliotekarza ze wskazaniem wybranej specjalizacji. Specjalizacja biblioterapeutyczna powstała w 1985 roku z inicjatywy ówczesnej dyrektorki Studium, Janiny Szumigraj. Pozyskała ona do współpracy wspomnianą wcześniej Wandę Kozakiewicz. Poważny problem w początkowej fazie tworzenia specjalizacji stanowiło pozyskanie zaplecza medycznego, koniecznego do realizacji zajęć, ćwiczeń i praktyk. Pomoc okazał tu dr Zbigniew Hora, który aktywnie włączył się do współpracy, udostępniając do zajęć

² W. Szulc (1989). Arteterapia czy kulturoterapia? Zeszyt Naukowy Nr 48 Akad. Muz. We Wrocławiu, Wrocław, s. 35-41

³ W. Szulc (1986). Elementy wiedzy o kulturze w programie kształcenia magistrów pielęgniarstwa. Życie Szkoły Wyższej. Poznań, s. 113-117

pomieszczenia Ośrodka Rehabilitacji dla Pracowników i Studentów Szkół Wyższych przy ul. Chopina we Wrocławiu. W pracach nad kształtem specjalizacji uczestniczyli m.in. prof. dr hab. Wita Szulc i Franciszek Czajkowski. W późniejszym czasie do grona sympatyków i współpracowników dołączyła nieżyjąca już dr Irena Borecka – autorka licznych artykułów i podręczników z zakresu biblioterapii. Pierwsze autorskie programy nauczania przedmiotów specjalizacyjnych opracowali: biblioterapii – Wanda Kozakiewicz, wstępu do nauk medycznych – dr Stefan Frejtak, podstaw rehabilitacji – dr Zbigniew Hora, psychologii klinicznej i psychoterapii – Maria Jabłonka-Kostrzewa, kultury żywego słowa – Feliks Szleszkowski oraz podstaw teoretycznych arteterapii – Tadeusz Zielichowski. Osoby te tworzyły pierwszy zespół pedagogów wykładających przedmioty specjalizacyjne. Po odejściu Wandy Kozakiewicz zajęcia z biblioterapii przejęła Genowefa Surniak – obecnie wicedyrektor Studium i kierownik Wydziału Bibliotekarskiego. Pod koniec 1995 r. znowelizowano dotychczasowy plan i programy nauczania. W zespole nauczycieli znalazł się filozof – Roman Skawiński. Po jego śmierci zajęcia przejął dr Radosław Łazarz. Do grona pracowników dołączyli Damian Białecki – specjalista muzykoterapii, dr Małgorzata Siemież – nauczycielka języka migowego.

Specjalizacja biblioterapeutyczna od początku była pomyślana jako ubogacenie zawodu bibliotekarza. Pierwszy program przedmiotu: Biblioterapia, opracowany przez mgr Genowefę Surniak, zawiera następujące cele i zadania dydaktyczno-wychowawcze:

- przygotowanie do pracy z książką w środowisku ludzi chorych i niepełnosprawnych,
- wzbogacenie warsztatu pracy o nowe, szersze spojrzenie na książkę, zapoznanie z alternatywnymi materiałami czytelnictwem,
- pokazanie możliwości działań terapeutycznych w oparciu o materiał czytelnictwa,
- wyposażenie w umiejętności wyszukiwania w literaturze wartości terapeutycznych,
- wyposażenie w różne metody i techniki pracy z książką,
- kształcenie umiejętności nawiązania kontaktu oraz współpracy z człowiekiem chorym i niepełnosprawnym.

Materiał nauczania został podzielony na kilka etapów:

- 1) Wprowadzenie:
 - a) przedstawienie różnych poglądów na biblioterapię, rozróżnienie tradycyjnej obsługi czytelnictwa, biblioterapii właściwej oraz terapii zajęciowej,
 - b) zapoznanie słuchaczy z wybranymi definicjami biblioterapii,
 - c) główne ośrodki zajmujące się czytelnictwem chorych i niepełnosprawnych oraz biblioterapią,
 - d) cele i zadania biblioterapii,
 - e) rys historyczny.

- 2) Rodzaje biblioterapii:
 - a) biblioterapia kliniczna,
 - b) biblioterapia wychowawcza (rozwojowa).
- 3) Proces biblioterapii:
 - a) pacjent
 - typologia uczestników biblioterapii,
 - sposoby poznawania pacjenta – czytelnika,
 - diagnozowanie potrzeb,
 - b) książka w procesie biblioterapii
 - b1) typologia, sposoby poznawania:
 - podział (kategorie literatury),
 - książki zalecane – ogólna charakterystyka, przykłady,
 - kryteria doboru książek dla potrzeb terapeutycznych, przykłady różnych klasyfikacji,
 - alternatywne materiały czytelnicze,
 - charakterystyka cech formalnych książki przeznaczonej dla chorych i niepełnosprawnych,
 - b2) wybrane problemy odbioru literatury:
 - czytanie a czytelnictwo,
 - uwarunkowania procesu czytania,
 - recepcja treści lektury (identyfikacja, konkretyzacja dzieła literackiego),
 - funkcje lektury,
 - b3) literatura jako środek oddziaływania terapeutycznego:
 - oddziaływanie słowa na czytelnika,
 - bohater literacki – wzorce osobowe,
 - przydatność poszczególnych rodzajów literackich dla potrzeb biblioterapii,
 - poezjoterapia,
 - inspirowanie twórczości własnej chorego.
 - c) biblioterapeuta:
 - pożądanee cechy,
 - warsztat pracy,
 - samokształcenie.
- 4) Wybrane metody i techniki:
 - głośne czytanie, recytacje,
 - opowiadanie, gawęda biblioterapeutyczna,
 - tworzenie narracji,
 - gry i zabawy czytelnicze,
 - konkursy czytelnicze,
 - dyskusja nad książką,

- wieczornice,
 - sygnalizacyjna rola słów,
 - wspólne czytanie książki,
 - twórczość literacka pacjentów.
- 5) Zastosowanie biblioterapii:
- a) możliwość stosowania biblioterapii w różnych ośrodkach:
 - ośrodkach leczenia zamkniętego (szpitale, sanatoria, domy opieki społecznej, ośrodki rehabilitacji),
 - placówkach oświatowych (szkoły, ośrodki szkolno-wychowawcze, zakłady aktywności zawodowej),
 - placówki kultury (biblioteki różnych typów, ośrodki animacji),
 - warsztaty terapii zajęciowej i inne,
 - b) opracowanie przykładowego programu biblioterapeutycznego.

Przedmiot: Biblioterapia ma charakter interdyscyplinarny, łączy wiedzę z zakresu m.in.: literatury, psychologii, pedagogiki, szczególnie pedagogiki specjalnej, medycyny i socjologii. Proces nauczania zawiera wykłady oraz ćwiczenia, które powinny wyposażyć słuchacza w umiejętności wyszukiwania i odpowiedniego zastosowania materiałów czytelniczych znajdujących się aktualnie na rynku wydawniczym. Proces nauczania uzupełnia samodzielna praca słuchaczy, polegająca na czytaniu i analizowaniu książek, sporządzaniu ich zestawień bibliograficznych, tworzeniu własnego warsztatu.

Niezwykle istotna dla działalności specjalizacji biblioterapeutycznej była i nadal jest możliwość współpracy z licznymi placówkami na terenie Wrocławia, takimi jak biblioteki, ośrodki szkolno-rehabilitacyjne, ośrodki terapii, domy pomocy społecznej itp., w których słuchacze mogą odbywać zajęcia praktyczne.

Przez lata kształcenia przyszłych biblioterapeutów zmieniał się zarówno ramowy program nauczania jak i programy poszczególnych przedmiotów. I tak m.in. zamiast Psychologii wprowadzono Podstawy pomocy psychologicznej, Wstęp do nauk medycznych zastąpiły Podstawy anatomii i fizjologii człowieka oraz Socjologiczne i filozoficzne problemy zdrowia i choroby. Znaczące zmiany programowe dotyczą również wiodącego przedmiotu specjalizacji czyli Biblioterapii. Pod koniec lat 90-tych zaczęło pojawiać się coraz więcej problemów wychowawczych w grupach dzieci i młodzieży szkolnej a później również u dzieci w wieku przedszkolnym. W związku z tym w programie Biblioterapii pojawiła się bajkoterapia oraz metodyka prowadzenia zajęć biblioterapeutycznych wśród uczniów z trudnościami edukacyjnymi, z obniżonym poczuciem własnej wartości itp. Programy biblioterapeutyczne zaczęto coraz częściej wdrażać w szkołach masowych. Wszystko to sprawiło, że przytoczony wyżej program przedmiotu Biblioterapia w sposób zasadniczy różni się od tego, który jest realizowany obecnie.

Specjalizację biblioterapeutyczną w Państwowym Pomaturalnym Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu, w ciągu 30-tu lat (1985-2015)

ukończyło 252 słuchaczy. „Od początku zdawaliśmy sobie sprawę, że ze względu na interdyscyplinarność biblioterapii kształcenie biblioterapeutów można oprzeć i prowadzić na podstawach pedagogicznych, psychologicznych, medycznych, literaturoznawczych czy wiedzy o kulturze; biblioterapia może przynieść maksymalne korzyści uprawiana w kontekście innych dziedzin szeroko rozumianej arteterapii. W kilka lat po uruchomieniu biblioterapii przyjęliśmy w naszych rozwiązaniach dydaktycznych drugą: na bazie kształcenia animatorów kultury zbudowaliśmy specjalizację arteterapeutyczną. Biblioterapia stała się jednym z jej przedmiotów. Równoległe do naszej działalności dydaktycznej biblioterapia, a w ślad za nią arteterapia, trafiła do sal wykładowych uczelni wyższych.”⁴

Kolejnym ważnym ośrodkiem dla biblioterapii był Olsztyn, gdzie dr Irena Borecka przez wiele lat pracowała na rzecz propagowania idei biblioterapii. Od 1986 roku została opiekunem Koła Naukowego Studentów Bibliotekoznawstwa Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie. Pracowano w nim nad czytelnictwem dzieci i młodzieży, nad problemami z zakresu czytelnictwa chorych i niepełnosprawnych oraz nad próbą zastosowania biblioterapii w pracy z drugim człowiekiem. W 1990 roku Koło zorganizowało sesję naukową „Biblioterapia w procesie kształcenia bibliotekarzy”. Od tej pory członkowie Koła zajmowali się głównie problemami biblioterapii w znacznie szerszym zakresie. Prowadzili badania nad leczniczym wpływem książki na niewidomych i ociemniałych, ludzi samotnych, studentów w sytuacji stresowych, czytelnictwem więźniów i terapeutyczną rolą lektury. Biblioterapię, jako nowy program specjalizacji, zaczęto realizować od roku akademickiego 1989/1990 na kierunku bibliotekoznawstwa w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie. Zainspirowały nas do tego, jak pisze Irena Borecka, osiągnięcia Państwowego Studium Kulturalno-Oświatowego i Bibliotekarskiego we Wrocławiu (od 1994 roku Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu), a program nauczania przedmiotu: biblioterapia, opracowany przez Wandę Kozakiewicz, przystosowaliśmy do własnych potrzeb. Przedmiot obejmuje:

- zagadnienia teoretyczne biblioterapii,
- możliwości zastosowania biblioterapii,
- metody i techniki biblioterapii,
- literaturę jako środek oddziaływania terapeutycznego,
- biblioterapię wychowawczą i elementy biblioterapii klinicznej.”⁵

W 1988 roku ukazał się skrypt dla studentów Wydziału Pielęgniarskiego Akademii Medycznej w Poznaniu pt. „Kulturoterapia”. Wita Szulc, autorka skryptu, umieszcza biblioterapię obok innych metod terapeutycznych: muzykoterapii i arteterapii. Pięć lat później, w książce „Sztuka i terapia”, rozdział VI: Książka lekiem, czyli biblioterapia, poszerza wiadomości z tego zakresu. W 1994 roku ukazała się kolejna książka tej autorki, pt.:

⁴ K. Hrycyk, E. Surniak (2012) Biblioterapia [...] to nic nowego. W: O potrzebie biblioterapii (red.) K. Hrycyk. PPSKAKiB. Wrocław, s. 8

⁵ I. Borecka (1992) Biblioterapia – nowa szansa książki. WSP. Olsztyn, s. 11-27

„Kulturoterapia”. Wykorzystanie sztuki i działalności kulturalno – oświatowej w leczeniu”, w której rozdział o biblioterapii jest najobszerniejszy.

W lata dziewięćdziesiąte biblioterapia wkroczyła z uporządkowaną terminologią, z wyraźnym rozgraniczeniem kompetencji bibliotekarza szpitalnego i biblioterapeuty. W Warszawie w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej Ewa Tomasik wykłada biblioterapię, jako technikę pedagogiki specjalnej.

W 1996 roku Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu opuścił dziesiąty rocznik absolwentów specjalizacji biblioterapeutycznej. Z tej okazji 18 IV 1997 roku odbyła się w Studium konferencja popularno-naukowa „Biblioterapeuta – w poszukiwaniu tożsamości zawodowej” i Zjazd Absolwentów specjalizacji. Rafał Ćwikowski – absolwent pierwszego rocznika biblioterapeutów zaproponował powołanie do życia towarzystwa jednoczącego osoby zainteresowane biblioterapią. Propozycja padła na tak podatny grunt, że niemal natychmiast powołano tymczasowy zarząd, który opracował statut i wystąpił do sądu z wnioskiem o rejestrację Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego. Dzięki temu można było już w listopadzie 1997 roku zwołać pierwsze statutowe Walne Zebranie i wybrać władze Towarzystwa. „Pierwszym prezesem była dr Małgorzata Siemież – jedna z absolwentek wrocławskiej biblioterapii, która pozostała jej wierna w dotychczasowej życiowej i akademickiej karierze. W drugiej kadencji prezesem Towarzystwa została dr Irena Borecka – aktywna na wszystkich polach: tworzenia teorii i metodyki biblioterapii, prowadzenia własnych badań i popularyzacji biblioterapii w różnych środowiskach. Obecnie prezesem jest Genowefa Sumiak – długoletnia nauczycielka biblioterapii we wrocławskim Studium. Pod jej kierunkiem Towarzystwo w porozumieniu z wieloma placówkami w całej Polsce uruchomiło sieć kursów, które ukończyło dotąd wiele osób działających w różnych instytucjach i środowiskach.”⁶

Od początku członkami Towarzystwa były osoby zamieszkujące różne regiony kraju, w związku z tym ich działalność skoncentrowała się na organizacji oddziałów terenowych. Obecnie aktywnie działają następujące Koła: Gorzowskie, Krakowskie, Legnickie, Lubińskie, Lubuskie, Nowosądeckie, Poznańskie, Wałbrzyskie, Wrocławskie.

Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne wydaje Biuletyn Informacyjny PTB „Biblioterapeuta”. Ukazuje się on nieprzerwanie, jako kwartalnik, od 1998 roku. Redaktorem naczelnym jest Krystyna Hrycyk. Na łamach czasopisma publikowane są artykuły naukowe o szerokiej tematyce kulturalnej i literackiej oraz z zakresu biblioterapii, edukacji i wspierania osób z niepełnościami. Z zasady w każdym numerze prezentowane są oryginalne scenariusze zajęć biblioterapeutycznych oraz programy biblioterapeutyczne. Drukowane są również recenzje książek, informacje o wydarzeniach, spotkaniach, konferencjach oraz sprawozdania z działalności Towarzystwa i jego Kół. Biblioterapeuta bywa również miejscem dla twórczości literackiej i debiutów.

⁶ K. Hrycyk, E. Sumiak E. (2012) Biblioterapia [...] to nic nowego. W: O potrzebie biblioterapii (red.) K. Hrycyk. PPSKAKiB. Wrocław, s. 9

Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne współpracuje między innymi z Polską Sekcją IBBY (International Board on Books for Young People) – międzynarodową organizacją non-profit zajmującą się literaturą dziecięcą oraz z Fundacją „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom”, której celem jest wspieranie zdrowia emocjonalnego – psychicznego, umysłowego oraz moralnego – dzieci i młodzieży poprzez działania oświatowe, edukacyjne, organizacyjne, promocyjne i lobbujące.

W 2012 roku Studium oraz Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne zorganizowało Międzynarodową Konferencję: O potrzebie biblioterapii. W związku z tym, że pytanie o potrzebie zawodu biblioterapeuty towarzyszy większości kształcącym w tym zakresie, konferencja pozwoliła zatrzymać się nad tą problematyką. Wzbudziła wiele refleksji i pokazała to zagadnienie w szerszej perspektywie.

Jako osoba związana ze Studium od 1992 r., najpierw jako słuchacz szkoły, w której uzyskałam tytuł zawodowy: bibliotekarz w zakresie specjalności biblioterapeutycznej, poprzez tworzenie Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego, na nauczyciela języka migowego kończąc, z pełną świadomością doświadczenia dwustronnego słuchacz – nauczyciel, mogę powiedzieć, że Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu jest matką biblioterapii, nie tylko dlatego, że tu wszystko się zaczęło, ale przede wszystkim profesjonalny sposób przekazywania wiedzy, motywujący do własnych poszukiwań i dalszego rozwoju, zawsze w atmosferze empatii, akceptacji i zrozumienia, zaowocował dużą liczbą absolwentów, którzy, łącznie ze mną, z dumą mówią, że ukończenie Studium miało ogromny, pozytywny wpływ na życie.

Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne, na czele z Genowefą Surniak, współuczestniczy oraz konsultuje tworzenie programów biblioterapeutycznych w różnych Ośrodkach Akademickich w Polsce, np.: w Akademii Pedagogicznej KEN w Krakowie, czy w Instytucie Psychologii na Uniwersytecie Wrocławskim. Jako pracownik Dolnośląskiej Szkoły Wyższej oraz autorka koncepcji Studiów Podyplomowych Arteterapia, również konsultowałam program kształcenia biblioterapeutycznego z Genowefą Surniak. Studia adresowane są do: nauczycieli, pedagogów, wychowawców, terapeutów, pracowników służb medycznych, bibliotekarzy, do osób zainteresowanych problematyką oddziaływania różnych dziedzin sztuki na człowieka. Umożliwiają zdobycie wiedzy na temat wybranych dziedzin arteterapii: muzykoterapii, choreoterapii, biblioterapii, plastykoterapii, fotografii oraz dramy z technikami teatralnymi. Umożliwiają doskonalenie praktycznych umiejętności w zakresie posługiwania się metodami i technikami arteterapeutycznymi w pracy z dziećmi, młodzieżą, osobami dorosłymi i starszymi, zarówno zdrowymi, jak i z różnymi dysfunkcjami. Studenci uczestniczą w czterech modułach:

Moduł I. Przygotowanie w zakresie psychologiczno-medycznym

- 1) Psychologia zdrowia
- 2) Diagnoza i pomoc psychologiczna
- 3) Podstawy nauk medycznych

- 4) Psychologia twórczości
- 5) Trening umiejętności psychospołecznych

Moduł II. Arteterapeutyczny

- 1) Podstawy etyki zawodu arteterapeuty
- 2) Metodyka pracy z grupą
- 3) Metodyka pracy arteterapeuty
- 4) Sztuki plastyczne w terapii
- 5) Muzykoterapia
- 6) Choreoterapia
- 7) Biblioterapia
- 8) Drama i techniki teatralne
- 9) Warsztaty fotograficzne

Moduł III. Przygotowania pracy dyplomowej

- 1) Seminarium dyplomowe

Moduł IV. Praktyk

- 1) Praktyka obserwacyjno-asystencka
- 2) Praktyka asystencko-zadaniowa
- 3) Praktyka zadaniowa

W latach 2002–2015 Studia Podyplomowe Arteterapia w Dolnośląskiej Szkole Wyższej ukończyło siedem roczników studentów.

Jestem również współtwórcą nowej specjalności: Pedagogika zdrowia z arteterapią – studia drugiego stopnia, magisterskie uzupełniające na kierunku: Pedagogika w Dolnośląskiej Szkole Wyższej. Studia adresowane są do absolwentów studiów I stopnia (licencjackich) pedagogicznych i niepedagogicznych. Umożliwiają zdobycie pogłębionej wiedzy o zdrowiu oraz umożliwiają przygotowanie do podejmowania zadań w zakresie rozpoznawania potrzeb jednostek i grup społecznych, kształtowania postaw prozdrowotnych i promowania zdrowia w różnych środowiskach. Umożliwiają również zdobycie wiedzy na temat możliwości wykorzystania sztuki w procesie wspierania rozwoju człowieka zarówno zdrowego, jak i nie w pełni sprawnego oraz organizowania zajęć arteterapeutycznych (muzykoterapii, choreoterapii, biblioterapii, plastykoterapii, teatroterapii). Studenci oprócz uczestnictwa w modułach kształcenia podstawowego, kierunkowego, przygotowania pracy dyplomowej, realizują moduł kształcenia specjalnościowego, na który składają się:

- 1) Psychologia zdrowia
- 2) Pedagogika zdrowia
- 3) Arteterapia w edukacji zdrowotnej
- 4) Metodyka arteterapii

- 5) Warsztaty arteterapeutyczne
- 6) Humanistyka, sztuka, kreacja

W latach 2008 – 2015 specjalność: Pedagogika zdrowia z arteterapią w Dolnośląskiej Szkole Wyższej ukończyły trzy roczniki studentów.

W roku akademickim 2015/2016 ruszyła nowa specjalność, której jestem autorem, Arteterapia – studia drugiego stopnia, magisterskie uzupełniające na kierunku: Pedagogika w Dolnośląskiej Szkole Wyższej. Studia adresowane są do osób zainteresowanych problematyką uwarunkowań roli i miejsca różnych dziedzin sztuki w życiu człowieka, w jego rozwoju, samorozumieniu, a także w procesie arteterapeutycznym. Pozwalają na zdobycie wiedzy z wybranych dziedzin arteterapii: muzykoterapii, choreoterapii, biblioterapii, szeroko rozumianej plastykoterapii oraz dramy i działań teatralnych. Umożliwiają doskonalenie praktycznych umiejętności w zakresie posługiwania się metodami i technikami arteterapeutycznymi w pracy z dziećmi, młodzieżą, osobami dorosłymi, zarówno zdrowymi, jak i z różnymi dysfunkcjami. Studenci oprócz uczestnictwa w modułach kształcenia podstawowego, kierunkowego, przygotowania pracy dyplomowej, modułu praktyk realizują moduł kształcenia specjalnościowego, na który składają się:

- 1) Metodyka arteterapii
- 2) Humanistyka, sztuka, kreacja
- 3) Sztuki plastyczne w terapii
- 4) Muzykoterapia
- 5) Choreoterapia
- 6) Biblioterapia
- 7) Drama i działania teatralne
- 8) Warsztaty fotograficzne
- 9) Język sztuk wizualnych w arteterapii
- 10) Język migowy

Na koniec chciałabym zaproponować uwieńczenie drogi polskiej biblioterapii, która właściwie może stać się jej nowym początkiem. Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne ustanowiło dzień rejestracji swojej działalności – 14.11 – Dniem biblioterapii. W całym tygodniu, Koła Towarzystwa będą prowadzić różne działania biblioterapeutyczne w Polsce. We Wrocławiu, w centrum biblioterapii polskiej, spotkanie odbędzie się na zakończenie tygodniowego świętowania 19.11 o godz. 11.00 w księgarni Tajne Kompletty. Na spotkanie każdy powinien przynieść książkę, która odegrała w jego życiu ważną rolę oraz zapisać w niej kilka własnych myśli związanych z jej przeżywaniem. Książka zostanie w księgarni na specjalnej półce, by mógł ją wziąć inny czytelnik, a po przeczytaniu i dokonaniu wpisu, przynieść do Tajnych Kompletów i zaopatrzyć się w kolejną książkę.

Co z tego wyniknie, przekonajmy się sami.....

Bibliografia

Borecka I. (1992) Biblioterapia – nowa szansa książki. WSP. Olsztyn

Hrycyk K., Surniak G. (2012) Biblioterapia [...] to nic nowego. W: O potrzebie biblioterapii (red.) K. Hrycyk. PPSKAKiB. Wrocław

Szulc W. (1989) Arteterapia czy kulturoterapia? Zeszyt Naukowy Nr 48 Akad. Muz. we Wrocławiu, Wrocław

Szulc W. (1986) Elementy wiedzy o kulturze w programie kształcenia magistrów pielęgniarstwa. Życie Szkoły Wyższej. Poznań